

Majandus- ja tööstusministri 4. veebruari 2025. a määruse nr 5 „Suuremahuliste investeeringute toetus“ muutmise määruse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Määrus kehtestatakse riigieelarve seaduse § 53¹ lõike 1 alusel.

Määrust muudetakse, et laiendada toetuse sihtrühma. Edaspidi saab anda toetust ka investeeringutele, mis on väiksemad kui 100 miljonit eurot, kuid millel on siiski oluline mõju Eesti majandusele. Muudatus võib minimaalselt kasvatada Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse halduskoormust, kuna nõuetele vastavate taotluste arv eelduslikult kasvab. Samas on halduskoormuse kasv väike, kuna 35 miljonist eurost suuremaid projekte ei ole väga palju. Taotleja jaoks halduskoormus ei muutu.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ettevõtluskeskkonna ja tööstuse osakonna ekspert Kaupo Sempelson, majandusliku mõju analüüsi on teinud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi strateegiaosakonna analüütik Karel Lember (karel.lember@mkm.ee). Eelnõu ja seletuskirja juriidilise ekspertiisi on teinud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Ragnar Kass (ragnar.kass@mkm.ee). Eelnõu seletuskirja on keeleteimetanud Justiits- ja Digiministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Merike Koppel (merike.koppel@justdigi.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega. Eelnõu ei ole seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi tegevustega.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb üheksast punktist.

Eelnõu punktiga 1 kehtestatakse väike- ja keskmise suurusega ettevõtjatele (VKEd) riigiabi andmise uus alus. Üldise grupierandi määruse artikkel 17 sätestab VKEdele investeeringuteks ettenähtud abi andmise tingimused. Muudatus võimaldab eri tegevusaladel tegutsevate VKEde paindlikumat toetamist. Abi andmise uue aluse lisamine ei muuda toetusmäärasid.

Eelnõu punktidega 2 ja 4 määratletakse Euroopa Liidu tasandil strateegiliselt oluline projekt. Sellise projekti puhul rakendatakse madalamat miinimummäära, projekt kvalifitseerub toetusele kui selle abikõlblike tegevuste rahaline maht ületab 35 mln eurot.

Sellisteks projektideks on nullnetotehnoloogiate tootmine, energiamahuka tööstuse dekarboniseerimine ja tootmisprotsesside ümberkujundamine, kriitiliste ja strateegiliste toormete kaevandamine, töötlemine, rafineerimine, ringlussevõtt või asendamine, strateegilised digitehnoloogiad ja süvatehnoloogiad, biotehnoloogiad ning kaitse- ja julgeolekutehnoloogiad.

Euroopa Liit uued on määratlenud valdkonnad, kuhu investeerimine ja arendamine on eriti oluline, et tugevdada Euroopa majandust, vähendada sõltuvust kolmandatest riikidest ning liikuda kliimaneutraalsuse ja tehnoloogilise iseseisvuse suunas. Need valdkonnad hõlmavad nii rohe- kui digipööret, strateegilisi tooraineid, tervisejulgeolekut kui ka kaitsevõimet.

Esiteks peetakse oluliseks nullnetotehnoloogiate arendamist ja tootmist. Need on tehnoloogiad, mis aitavad saavutada kliimaneutraalsust, näiteks päikesepaneelid, tuuleturbiinid, akud, vesinikutehnoloogiad ja soojuspumbad. Toetuse alla kuuluvad nii nende tehnoloogiate arendamine kui ka nende tootmiseks vajalike komponentide, materjalide ja seadmete väljatöötamine.

Teiseks keskendutakse energiamahuka tööstuse dekarboniseerimisele, et vähendada heitmeid. Selliseid projekte toetatakse juhul, kui need toovad kaasa märkimisväärse kasvuhooenergia vähenemise ja kasutavad nullnetotehnoloogiaid või arendavad tootmislahendusi, mis on konkreetselt vajalikud nende tehnoloogiate tootmiseks.

Kolmandaks toetatakse projekte, mis tegelevad kriitiliste ja strateegiliste toormete kaevandamise, töötlemise, rafineerimise, ringlussevõtu või asendamisega. Need on metallid ja mineraalid, mida Euroopa majanduses vajatakse, kuid mille kättesaadavus on ebakindel. Eesmärk on tagada Euroopa tarneahelate turvalisus ja iseseisvus.

Neljandaks, strateegilised digitehnoloogiad ja süvatehnoloogiad, mille alla kuuluvad pooljuhid, tehisintellekt, kõrgjõudlusega andmetöötlus, kvantitehnoloogiad, küberturvalisus ning pilve- ja servataristu. Siin toetatakse nii nende tehnoloogiate arendamist ja tootmist kui ka seonduvat taristut. Oluline on, et taristu või seade oleks loodud just nende tehnoloogiate arendamiseks või pakkumiseks.

Viidendana toetatakse biotehnoloogiaid, eriti ravimite ja nende toimeainete tootmist. Eesmärk on tugevdada Euroopa tervisejulgeolekut, et olla paremini valmis kriisideks, tagada ravimite kättesaadavus ja hoida tootmisvõimekust Euroopas.

Kuuendaks on prioriteediks kaitse- ja julgeolekutehnoloogiad, sealhulgas strateegilise kauba seaduses määratletud militaar-seadmed, tehnoloogiad ja nendega seotud tegevused. Toetatakse kaitsetööstuse arendamist, tootmist ja võtmekomponentide loomist, mis tugevdavad nii riigi kui Euroopa julgeolekut.

Kokkuvõttes on nende kuue valdkonna eesmärk tagada, et Euroopa suudaks ise toota oma majanduse ja julgeoleku toimimiseks vajalikke tehnoloogiaid, materjale ja süsteeme, ning teha seda viisil, mis toetab kliimaneutraalsust, innovatsiooni ja strateegilist sõltumatust.

Eelnõu punktiga 3 määratletakse kaitsetööstus. Kaitseministeerium käsitab kaitsetööstus valdkonna ettevõtjatena ettevõtjaid, kes tegelevad kaitse- ja julgeolekuotstarbelise teadus- ja arendustööga ja tootmisega või osutavad sellega seotud teenuseid. Määruses lähtutakse samast käsitusest.

Eelnõu punktiga 5 vähendatakse proportsionaalselt loodavate töökohtade arvu 30-lt 20-ni. Kuna toetatava projekti minimaalne maksumus väheneb, on põhjendatud vähendada ka nõutavate töökohtade arvu. Lisaks ei ole kõrgtehnoloogilised tööstused tööjõumahukad, mistõttu on otstarbekas ka investorit loodavate töökohtade arvu nõudega vähem koormata.

Eelnõu punktiga 6 vähendatakse toetatava projekti abikõlblike kulude minimaalset suurus 100 miljonilt eurolt 70 miljoni euroni. Muudatus võimaldab toetada senisest väiksemaid projekte, mis on Eesti kontekstis endiselt suured ja väga olulised.

Eelnõu punktiga 7 sätestatakse erand, mille kohaselt võivad Euroopa Liidu tasandil strateegiliselt olulise projekti abikõlblikud kulud olla minimaalselt 35 miljonit eurot, erinevalt kõigist teistest projektidest, mille abikõlblike kulude nõutav miinimumsuurus on 70 miljonit eurot. Erand laieneb ka kaitsetööstuse investeeringutele.

Eelnõu punktiga 8 sätestatakse, et abi andmisel üldise grupierandi määruse artikli 17 alusel, on maksimaalne toetuse osakaal keskmise suurusega ettevõtjale 10%. Kuna antud määr on üldise grupierandi määruse kohaselt maksimaalne toetusmäär keskmise suurusega ettevõtjale, ei saa neile 15% osakaalu rakendada.

Eelnõu punktiga 9 seatakse taotlejale kohustus tõendada, et projekt, millele toetust taotletakse, on Euroopa Liidu tasandil strateegiliselt oluline või on tegu kaitsetööstuse projektiga. Kohustus kehtib ettevõtjale, kelle projekti abikõlblikud kulud on vahemikus 35 miljonit kuni 70 miljonit eurot.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Komisjoni määrusega (EL) 651/2014 ja konkurentsiseadusega. Toetust antakse üldise grupierandi määruse artikli 14 või 17 tingimustel.

4. Määruse mõjud

Majanduslik mõju: määruse muutmisega kaasneb oluline positiivne majanduslik mõju. Projekti miinimummaksumuse vähendamine 30 miljoni euro võrra 70 miljoni euroni (strateegiliselt oluliste projektide puhul 35 miljoni euroni) muudab meetme kättesaadavaks ka väiksematele projektidele, mis on siiski liiga suured, et kvalifitseeruda teistele riiklikele toetusmeetmetele, ning seeläbi leevendatakse investeeringute finantseerimisel esinevat turutõrget.

Kuna väiksema miinimummaksumuse puhul on võimalike projektide arv suurem, siis saab riik valida strateegiliselt olulisemaid ja tootlikumaid projekte, tuues seeläbi kaasa üldise tootlikkuse kasvu ning maksutulude suurenemise. Hinnanguliselt suureneb võimalike projektide arv aastast tänu miinimummaksumuse vähendamisele vähemalt kaks korda.

Nõutavate töökohtade arv väheneb samuti 30-lt 20-ni, mis on proportsionaalne investeeringu miinimumsuuruse vähendamisega. Seetõttu ei too muudatus kaasa maksutulude olulist vähenemist ning muutust meetme isetasuvuses. Tasuvus pigem suureneb, kuna keskmise loodava töökohta väärtus suureneb proportsionaalselt antava abiga. Juhtimisfunktsioonid jäävad alles, kuid odavamad teenused saab ettevõtte sisse osta.

Määruse muutmine ei mõjuta selle tasuvust. Alles jääb nii töökohtade loomise nõue kui ka antava abi maksimummäär investeeringu kohta.

Sotsiaalne mõju: rohkemad investeeringud ja lisanduvad töökohad tõstavad elatustaset ning vähendavad tööpuudust.

Keskkonnamõju: uued investeeringud toovad endaga kaasa uuema tehnoloogia kasutamise, mis omakorda võib tähendada säästlikumat majandamist.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamises on põhiroll Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusel (taotlejate nõustamine, taotluste vastuvõtt, projekti analüüsimine riigiabi vaatenurgast, selle vastavuskontrolli ja hilisema hindamise korraldamine, otsuste tegemine, toetuse väljamaksmine ning tagasinõudmine).

Muudatus ei avalda meetme senise rakendamisega võrreldes vahetut mõju riigieelarve tuludele või kuludele. Määruse rakendamisega ei kaasne Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusele märgatavaid lisakulusid.

6. Eelnõu seotus teiste meetmete ja valdkondlike arengukavadega

Eelnõu aitab saavutada „Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035“ eesmärki tõsta 2035. aastaks tootlikkus 110%-ni EL-i keskmisest. Toetus aitab tuua investeeringuid Eesti oluliste sektorite väärtusahelatesse (TAIE 2035 fookusvaldkonnad: energeetikas kasutatavate tehnoloogiate arendamine, puidu keemiline väärimine jne), mis suurendaksid majanduse lisandväärtust, teadmismahukust ja olulisust globaalsetes väärtusahelates tavapärasest palju rohkem.

7. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras, see tähendab kolmandal päeval pärast selle Riigi Teatajas avaldamist.

8. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Kaitseministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusele.